

Михайло ВИННИЦЬКИЙ: «З дипломом Кембриджа чи Сорбонни в Україні ви ніхто!» Чому?

Юлія Морозюк ^[1]

13 травня, 2008 - 00:00

^[2]

НАУКМА В ОСОБІ ЙОГО ВИКЛАДАЧІВ ЗАЛИШАЄТЬСЯ ОДНИМ ІЗ ГЕНЕРАТОРІВ ІДЕЙ РЕФОРМ У ВИЩІЙ ОСВІТІ УКРАЇНИ

За останні роки для вітчизняних освітян словосполучення «Болонський процес» вже встигло набути чітких негативних конотацій. Скарги на непродуману «європеїзацію» українських університетів чуються як від викладачів, так і від тих, кому пощастило вчитися в цей перехідний період. У навчальний графік вводять постійні модулі-тестування з кожної дисципліни; ступінь «спеціаліста» ліквідують, щоб замість нього постав одnorічний «магістеріум», так би мовити, на догоду Болонським стандартам. У кожному виші запроваджують зміни, у кожному — по-різному. Так що комусь доводиться страждати від поверхового, невдумливого формалізму керівництва, а хтось справді користує з нових можливостей та підтягується до нових вимог.

На черзі — реформування третього циклу вищої освіти, тобто аспірантура та докторантура, або, по-західному «PhD-програми». Засвідчивши своє бажання бути частиною єдиного європейського освітнього простору, створеного до 2011 року, Україна зобов'язалася запропонувати власний аналог докторських студій. А розпочато цей PhD-експеримент саме на базі Національного університету «Києво-Могилянська академія», яка вже з вересня 2008 року запропонує своїм абітурієнтам чотири

докторські програми. Про український варіант PhD-програм очима професорів НаУКМА ми розмовляли з Михайлом ВИННИЦЬКИМ, Ph.D., виконуючим обов'язки віце-президента з науково-навчальних студій НаУКМА, викладачем кафедри соціології Києво-Могилянської бізнес-школи.

— Єдиний освітній простір не означає вироблення якоїсь універсальної моделі; у кожній країні намагаються адаптувати Болонські принципи до власних освітніх реалій, — запевняє Михайло Винницький.

— Розкажіть про свій власний досвід здобуття PhD?

— Я народився в Канаді і саме там отримав бакалаврську освіту з т.зв. подвійним дипломом (double major) з історії та філософії. Здобувати магістерський і докторський ступені поїхав до Англії, в Кембриджський університет. Моя магістерська робота була пов'язана з політологією та деякими аспектами соціології (аналіз конституційного процесу в Україні в 1996 році), а вже на рівні PhD дисертація йшла з галузі «Економічна соціологія». Як бачите, кожен ступінь був з іншої спеціальності, що цілком типово для західних університетів і для Києво-Могилянської Академії й достатньо нетипово для решти української вищої освіти.

— Наразі ви іммігрант, який вже майже повністю пройшов всі необхідні юридичні процедури. А коли ж у вас все-таки виникло бажання переїхати в Україну?

— Вперше я приїхав до Радянського Союзу ще в 1989 році, коли тодішній куратор Львівського відділення МАНУ академік Юхновський організував обмін між канадськими та українськими учнями. 1989 рік — це була справжня романтика: весь Львів співав. Потім у 1990 році я вирішив, що потрібно робити щось справді нетипове, взяв рюкзак, на диво собі одержав візу в Союз і абсолютно без жодних планів щодо того, де буду спати наступної ночі, полетів літаком до Мюнхена, звідти поїздом до Відня, а вже з Відня до Львова. Я просто їздив Україною. Двічі ночував на вокзалі: один раз на київському, другий — на одеському. Навіть побував у Дніпропетровську, куди вже через рік поїхав більш формалізовано знову ж таки по обміну — вчитися на історичному факультеті Дніпропетровського університету, хоча, насправді, більше там займався політикою.

Тоді якраз там зібралися викладачі та аспіранти, яких ректор згодом розігнав через їхні вияви національної свідомості. Серед них був професор Юрій Мицик і його аспірант Віктор Брехуненко, з якими знову зустрілися в НаУКМА; професор Плохій, який нині очолює Канадський інститут українських студій; професор Ковальський, який зараз в Острозі... З того часу протягом майже 10 років я щонайменше двічі щороку бував в Україні. У 1999 році прийняв остаточне рішення і у 2003 році, як тільки отримав PhD, одразу приїхав сюди. Але, на жаль, поза стінами НаУКМА мій кембриджський диплом абсолютно не визнається. ВАК вимагає від мене ще «нострифікацію» — підтвердження відповідності рівня мого диплома вимогам української вищої школи. Абсурдно, але так є...

— Сьогодні Вища атестаційна комісія (ВАК) видає кожному кандидату наук англomовний диплом з присвоєнням PhD! Навіщо ж тоді нострифікація?

— Дійсно, ВАК видає такий диплом, і кожен кандидат наук може претендувати на звання «доктор філософії» за кордоном. Парадокс в тому, що особа з тим самим ступенем PhD, здобутим на Заході, в Україні не визнається як кандидат наук. А чому так? Тому,

що у більшості країн Європи немає такої інституції, як ВАК. Дипломи видаються університетами, а не державою. Більше того, на Заході третій цикл вищої освіти є відповідальністю і суверенним правом університетів, які надають випускникам не лише дипломи, а й свій престиж. Цілком нормальним є запитання: «Звідки ваш PhD? З якого університету?» І ставитися до вас будуть відповідно до того, чи ви з Гарварду, чи з Шепетівського педінституту. Концепт державного диплома в Європі та Північній Америці відсутній, тому навряд чи ВАКівський диплом додасть авторитету нашим науковцям за кордоном.

В європейській системі немає місця для якоїсь надуніверситетської загальнонаціональної надбудови на зразок ВАК. Там університет самостійно несе відповідальність за якість своїх програм. Університети конкурують між собою, і така конкуренція є основою західної системи контролю якості вищої освіти.

Але, сказавши це все, слід наголосити, що мета Києво-Могилянської академії не є боротися з ВАКом. Ми маємо запропонувати альтернативну незалежну модель, яка існуватиме паралельно з традиційною ВАКівською аспірантурою, поки не буде вироблено реальної моделі реформування останньої.

— Західні університети також мають право самостійно організовувати захист дисертанта, поняття постійно діючої спецради там відсутнє.

— Сьогодні в Україні функціонують постійно діючі спецради, затверджені ВАКом. До того ж існують ще й експертні комісії, які перевіряють ці спецради. Одним словом, система дуже забюрократизована. При цьому ніхто не звертає уваги на те, що, при всій повазі до докторів наук, що є членами наших спецрад, вони не можуть бути фахівцями в усіх вузькоспеціалізованих галузях, в яких працюють дисертанти. Вони можуть розібратися в якійсь загальній вмонтованості даного дослідження у прийнятту парадигму, але у них немає можливості проаналізувати роботу детально.

Західні університети самостійно формують спецраду під конкретного дисертанта. Вони зацікавлені, щоб на захисті були присутні фахівці світового масштабу з найкращих університетів, яких тільки даний університет спроможний запросити, щоб таким чином підняти авторитет самого дисертанта, а також інтегрувати університет у світову наукову спільноту.

— Наскільки українські університети вмонтовані у світову наукову спільноту? Які ще є способи інтеграції, окрім створення комісій по захисту за участю міжнародних опонентів?

— Насправді, це велика проблема для України. Для того, щоб нас визнавали, необхідно, щоб українські науковці друкувалися у міжнародних фахових журналах. Одною з вимог Болонського процесу є наявність у дисертанта хоча б однієї, а бажано до трьох статей у міжнародних виданнях. Перед тим, як надрукувати ваш матеріал, представники світових журналів надсилають його авторитетним фахівцям, котрим не кажуть вашого прізвища. І тільки після такої незалежної оцінки вашу статтю можуть надрукувати. Натомість в Україні існують такі ВАКівські журнали, де можна просто купити аркуш-два, не кажучи вже про відсутність попередньої незалежної оцінки роботи. І, при всій повазі до наших видавництв, ВАКівські журнали просто не читаються світовою науковою спільнотою. Окрім того, існує мовний бар'єр, адже практично всі міжнародні видання друкуються англійською мовою, якою далеко не завжди володіють наші фахівці. Але я вважаю, що впровадження PhD-програм дасть великий поштовх до вирішення цієї проблеми.

— Автономія університетів, захисти дисертантів, публікації в міжнародних журналах — усе, що ви назвали, потребує грошей, адміністративної надбудови, якісної професури... А найголовніше — критичної маси, тобто певної кількості професорів, які б працювали у подібному напрямку і могли забезпечити молодому дисертанту науковий осередок для спілкування.

— Ми визначили, що на сьогодні в Києво-Могилянській академії вже є чотири групи викладачів, які готові взяти на себе обов'язок створення таких осередків для молодих науковців, забезпечити їхню структуру через створення спецкурсів рівня європейських програм. Отже, вже з вересня 2008 року буде відкрито чотири докторські програми, кожна з яких є міждисциплінарною або, як мінімум, міжкафедральною. Перша програма з дослідження масових комунікацій є спільним проектом Могилянської Школи Журналістики і двох кафедр Факультету соціальних наук і соціальних технологій: політології та соціології. Друга програма з менеджменту створюється зусиллями Школи охорони здоров'я та Києво-Могилянською бізнес-школою. Третя програма з фінансів буде створена на базі кафедри фінансів Факультету економічних наук і з залученням кількох викладачів з бізнес-школи. Остання програма буде з історії. Ми очікуємо, що вже з вересня 2009 року відкриються ще три або чотири програми.

— Які будуть умови вступу на ці програми і скільки триватиме навчання?

— Навчання триватиме 3—4 роки. Загалом в Європі зараз прийнято таку формулу: «4 +1 (+1) +3». Проблема з другим «+1», тому що не є узгодженим питанням, чи магістратура має бути одно- чи дворічною. Задля досягнення консенсусу прийнято вважати другий рік магістратури автоматично першим роком навчання на докторській програмі. Магістеріум в НаУКМА є дворічним, і ми поки що не плануємо це змінювати. На другому році магістратури студент пише «малу тезу», яку згодом він може розширити до розгорнутої дослідницької пропозиції (research proposal), з якою він звертається в докторську школу. На Заході молодий науковець ще до іспитів представляє свою пропозицію професору, якого він би хотів мати за керівника. Пам'ятаю, мій майбутній науковий керівник влаштував мені чотирьохгодинну співбесіду, оскільки він хотів з'ясувати для себе, наскільки наші наукові інтереси справді збігаються і наскільки ми зможемо порозумітися під час роботи.

В Україні молодий науковець спочатку вступає в аспірантуру, а вже тоді обирає тему своєї роботи. Тому часто трапляється так, що аспірант має формального керівника зі свого університету, а насправді його введенням опікується професор, який сидить в котромусь з інститутів Академії наук або в іншому університеті. Це не сприяє створенню наукового середовища, тож, відповідно, щоб уникнути такої ситуації, абітурієнти наших PhD програм повинні будуть представити свої дослідницькі пропозиції до вступних іспитів. Навіть якщо ці іспити вони складуть на відмінно, але ми не зможемо забезпечити абітурієнта науковим керівником — ми йому відмовимо або йому доведеться змінювати тему.

Також обов'язковою умовою для наших абітурієнтів будуть вже складені кандидатські іспити з англійської мови та філософії.

— Чи матимуть ваші докторські програми бюджетне фінансування?

— Формально ми прийматимемо абітурієнтів в аспірантуру, тому вони отримуватимуть аспірантські стипендії, поселення у гуртожитку. Однак, ви ж розумієте, що прожити в Києві на одну стипендію неможливо, тому ми намагаємося зараз отримати від держави

додаткові вакансії для молодших наукових співробітників, щоб молодий науковець додатково до стипендії мав ще половину ставки наукового співробітника чи асистента. Також ми сподіваємося знайти спонсорство для приватних стипендій.

Тут ще присутній і психологічний момент: в Україні аспіранта сприймають все ще як студента, а за кордоном — як молодого науковця, молодшого колегу, який стає частиною наукового осередку і працює під керівництвом старших досвідченіших фахівців. Тому статус молодшого наукового співробітника таки є важливим.

— Яким чином ви збираєтеся юридично оформити цей експеримент?

— Для того, щоб впровадити експеримент, ми повинні дати перспективу нашим абітурієнтам. Якщо ми скажемо їм, що після трьох років на програмі, де вимоги будуть більші, ніж в аспірантурі, їм доведеться робити два захисти, це буде несправедливо. Інакше кажучи, якщо ми не доб'ємося офіційного статусу експерименту від української держави, нашим докторантам PhD-програм потрібно буде захистити спочатку кандидатську, а потім ще PhD-роботу, або захистити останню і нострифікувати її на кандидатську. Щоб уникнути цього, я зараз готую проект Постанови на розгляд Кабінету Міністрів, в якій йдеться про зміни в одному положенні про присвоєння вчених звань. На сьогодні Міністерство освіти присвоює звання доцента кандидату або доктору наук, а ми пропонуємо дозволити присвоєння цього звання ще й випускникам PhD-програм. Таким чином, після закінчення докторської програми молодий науковець для ВАКу буде фактично ніким, однак вже після двох років роботи у ВНЗ 3—4 рівнів акредитації, він зможе подавати документи до Міносвіти через Вчену раду на присвоєння звання доцента. Таким чином, ми дамо можливість кар'єрного зростання не через наукові ступені, а через вчені звання.

Маю надію, що Кабмін таки ухвалить ці зміни, оскільки процедура нострифікації є дуже принизливою для науковця. Нещодавно склалася неприємна ситуація з Андрієм Мелешевичем, деканом факультету правничих наук НаУКМА, який отримав магістерський та докторський (PhD) ступені у Сіракузькому університеті в США. Для акредитації спеціальності, та університету в цілому, ВАК вимагає від нього підтвердження цих наукових ступенів — це є знову-таки просто абсурдом!

— Наскільки мені відомо, нещодавно також через стандарти ВАКу вам офіційно відмовили бути науковим керівником українських аспірантів.

— ВАК офіційно відмовив мені й моїй колезі з НаУКМА, Тетяні Огарковій. Проблема в тому, що мій PhD із Кембриджа, а Тетяни Огаркової — із Сорбонни, тому ми ще повинні довести ВАКу, що нашої кваліфікації достатньо для введення українських аспірантів. Як бачите, це абсурд. Кембридж, Оксфорд, Гарвард, Сорбонна — це все університети, які ВАК не визнає, тому в Україні ми ніхто.

— Побоюються, що процес уніфікації третього циклу вітчизняної вищої освіти згідно з Болонськими стандартами пришвидшить відтік українських фахівців за кордон. Як Ви оцінюєте такі прогнози?

— Я вже близько 20 років пливу проти течії відтоку кадрів, тому мені важко коментувати. Я ж іммігрував із Канади в Україну, а не навпаки... Якщо науковець має бажання працювати у надзвичайно цікавих умовах, де все дуже швидко змінюється, його не приваблять гроші (які, до речі, не так то й важко, при бажанні, чесно заробити в Україні) і він залишиться тут. Україна — це унікальна країна з унікальними можливостями

для самореалізації, але лише для тих, хто цієї самореалізації справді хоче.

Юлія МОРОЗЮК

Рубрика: Суспільство [3]

Газета: №81, (2008) [4]

Source URL (retrieved on 01/11/2013 - 13:46): <http://www.day.kiev.ua/node/330536>

Links:

[1] <http://www.day.kiev.ua/uk/profile/yuliya-morozjuk>

[2] http://www.day.kiev.ua/sites/default/files/main/openpublish_article/20080513/481-6-1.jpg

[3] <http://www.day.kiev.ua/uk/article/cuspilstvo>

[4] <http://www.day.kiev.ua/uk/arhiv/no81-2008>

[5] <https://twitter.com/share>